helder inzicht vereischt is en onder zoodanige omstandigheden de door den accountant op het door hem betaalde uurloon te leggen verhooging wel iets meer dan 50 % mag bedragen;

overwegende dat ten deze mag worden aangenomen dat het bijwerken betrof een verwarde boekhouding, dat toch vaststaat dat in begin Januari 1921 eischer opdracht is gegeven de boekhouding welke slechts tot omstreeks April 1920 was bijgehouden, bij te werken, terwijl gelijk blijkt uit het rapport van 3 Juni 1920 door eischer met de balans per 31 December 1919 met winstrekening over dat jaar aan commissarissen ingezonden er door groote drukte in het filiaal te H, hetwelk niet over voldoende krachten beschikte om de daar verrichte werkzaamheden behoorlijk te administreeren, achterstand was in de van uit H. aan het hoofdkantoor ingezonden verantwoordingsstukken;

dat zulks bevestigd is door de verklaring van de toenmalige boekhoudster van gedaagde getuige ....., die verklaard heeft door den achterstand bij het filiaal te H. de boekhouding niet wel was bij te houden en voorts dat die boekhouding een zeer verwarde zaak geworden is omdat na haar vertrek in April 1920 er zoo goed als niets meer aan die boekhouding gedaan is, zoodat er ervaren krachten noodig waren om die boekhouding weer in orde te brengen, hebbende die getuige daaraan nog toegevoegd dat de getuigen A. en B. met wie zij daarbij in aanraking gekomen is, goed en geregeld met hun moeilijk werk opschoten zoodat zij nimmer op hen behoefde te wachten met het bijschrijven der boeken;

overwegende dat de Rechtbank op deze gronden bovendien nog gesterkt door de verklaringen der getuigen Z. accountant, *, accountant en * *, accountant, die allen meer in het algemeen verklaard hebben dat een berekening van *f* 2.50 per werkuur voor een assistent een billijke en redelijke berekening is te achten, bewezen acht dat het door eischer voor zijn assistenten ter zake van het bijwerken der boekhouding per werkuur in rekening gebrachte bedrag van *f* 2.50 alleszins billijk en redelijk is;

overwegende dat niet gebleken is dat de opdracht aan eischer was een daad van koophandel;

RECHTDOENDE:

Veroordeelt gedaagde om aan eischer tegen kwijting te betalen ter zake voormeld een bedrag van ..... met de rente ad 5 % 's jaars sedert den dag der dagvaarding tot dien der voldoening.

Veroordeelt gedaagde in de kosten van dit geding tot aan deze uitspraak aan zijde van eischer begroot op *f* 425.05; (vier honderd vijf en twintig gulden en vijf cent).

Aldus gewezen door de Heeren Mrs. *Reitema,* Vice-President, *Rosen Jacobson* en *Paré,* Rechters en uitgesproken ter openbare terechtzitting van den 12 November 1924.

INDISCHE BELASTINGEN

Slot

De naamlooze vennootschappen, commanditaire vennootschappen op aandeelen enz. betalen, naar uit het gegeven overzicht blijkt, belasting naar

a. Zuiver Inkomen
b. Extra Winst
c. Overwinst

De belasting voor naamlooze vennootschappen enz. worden met 20 opcenten verhoogd.

a. Zuiver Inkomen. Dit wordt bij vennootschappen op dezelfde wijze berekend als voor natuurlijke personen, met aanvulling van de volgende bepalingen:

Ontvangen uitkeeringen op aandeelen op naam komen slechts voor de helft in aanmerking.

Uitkeeringen, afhankelijk van het overschot van het bedrijf, mogen slechts in mindering gebracht worden, als zij geschieden:

1e. voor werkzaamheden door in Ned. Indië wonende bestuurders, commissarissen en verder personeel als zoodanig. (Tantiemes van het Indische personeel mogen dus afgetrokken worden).
2e. aan anderen, mits dezen hiervoor zelf belastingplichtig zijn. Dit zijn de belastingplichtigen, in art. 1 genoemd sub e, f. i en j, waarvan de belasting geregeld is in de art. 27, 28, 33 en 33a).
3e. aan den Lande anders dan als aandeelhouder.

De belasting van buiten N.I. gevestigde naamlooze vennootschappen enz. wordt berekend over het zuiver inkomen, in Ned. Indië verworven. Het lijkt mij geen gemakkelijke taak voor de zeer groote lichamen, die behalve in Indië ook in andere landen werken, een splitsing te maken voor hun winsten in en buiten Ned. Indië verworven. Nog moeilijker is de taak van de belasting-administratie om deze te controleeren. Maar bij samenwerking tusschen de belastingplichtigen en de belastingadministratie is er wel een oplossing te vinden. Indien er verschillende landen in gemoeid zijn, lijkt mij overleg tusschen de belastingautoriteiten der verschillende landen onvermijdelijk.

De belasting naar het Z.I. van naamlooze vennootschappen enz. bedraagt 6 %.

b. Extra Winst. Hieronder wordt verstaan dat gedeelte van het Zuiver Inkomen, dat, na aftrek van de 6 % belasting op het Zuiver Inkomen meer bedraagt dan 10 % van de op de aandeelen enz. effectief gedane en niet terug betaalde stortingen.

De belasting bedraagt 6 % van de extra winst, vermeerderd met:

8 % van bedoeld gedeelte van het Zuiver Inkomen boven 25 % der bedoelde stortingen,

10 % van bedoeld gedeelte van het Z.I. boven de helft der bedoelde stortingen, en

12 % van bedoeld gedeelte van het Z.I. boven het volle bedrag der bedoelde stortingen.

c. Overwinst. Dit is het bedrag, dat, in welken vorm ook, in het laatst verloopen kalenderjaar aan deelgerechtigden in de winst wordt uitgekeerd, na aftrek van 8 % van de op de aandeelen enz. effectief gedane en niet terug betaalde stortingen.

Deze belasting bedraagt 10 % van de overwinst.

Buiten Ned. Indië gevestigde naamlooze vennootschappen enz., die in Ned. Indië hun bedrijf uitoefenen betalen ook belasting naar Overwinst en Extra Winst. Indien het totale Zuiver Inkomen kleiner is dan het in N.I. verworven Z.I., dan wordt belasting betaald over het Z.I. in Ned. Indië verworven. Is het totale Z.I. grooter, dan wordt de voor het totale Z.I. berekende belasting vermenigvuldigd met een breuk, waarvan de teller het Z.I. uit Ned. Indië en de noemer het totale Z.I.

Op de kwestie van de berekening van het „kapitaal", n.l. de effectief gedane en niet terugbetaalde stortingen kom in in het volgende deel van mijn artikel uitvoerig terug.

Navordering kan in Indië geschieden binnen 3 jaar na het begin van het belastingjaar.

In de Indische ordonnantie treft men in art. 74 een regeling aan, die m.i. verdiende in Nederland nagevolgd te worden. Bij niet tijdige betaling is men 5 % boete verschuldigd over elken te laat betaalden termijn. Deze maatregel vind ik in het voordeel van den Fiscus en van de goede betalers. Het wachten op waarschuwing, aanmaning enz. getuigt van aanleg voor vergelijkende studie, omdat de kosten van waarschuwing enz. vergeleken worden met de rentewinst tengevolge van latere betaling. Maar het is in het nadeel van die belastingbetalers, die om

welke reden dan ook, meenen verplicht te zijn hun schuld op tijd te voldoen.

Art. 76 regelt de kwestie van preferentie op de opbrengst van bepaalde goederen. Pand, hypotheek of oogstverband vóór 1 Januari 1908 gevestigd hebben den voorrang boven de inkomstenbelasting.

Ingevolge art. 77 kan het Hoofd van Gewestelijk Bestuur de inning der belasting opdragen aan dessa en andere hoofden of ambtenaren. Dezen genieten een collecteloon van 8 %. Deze opdracht zal natuurlijk alleen verleend worden als inning op de normale manier niet mogelijk is.

Personen, die hun beroep rondreizende uitoefenen, betalen vooruit in elk gewest, waar zij komen, 3 % van hun geschat inkomen gedurende den tijd, dat zij in dat gewest denken te blijven.

Voorstellen tot wijziging.

Er bestaat bij allen, die hierover geschreven hebben, eensgezindheid, dat de belasting voor naamlooze vennootschappen enz. in een afzonderlijke ordonnantie geregeld moet worden. Jammer, dat hiermede de eenstemmigheid ophoudt!

Dat de belastingen voor naamlooze vennootschappen zwaar drukken en vermoedelijk de kapitaaltoevloeiing naar ons schoone en aan hulpbronnen rijke, maar helaas kapitaalarme Insulinde belemmeren, blijkt uit verschillende stukken.

In de Nota van Mr. Treub vindt men op pag. 123 een brief van Sir Walter Townley, Governor of the British Chamber of Commerce for the Netherlands East Indies, waarin deze naar aanleiding van de Indische belastingplannen schrijft, dat deze „have caused anxiety amounting almost to consternation, such as would make it impossible to obtain further financial assistance for undertakings of any sort in the Netherlands East Indies."

Dat deze waarschuwing gegrond is blijkt wel uit een door een Engelsche thee-onderneming opgemaakt overzicht. Hieruit blijkt, dat deze onderneming over de 10 jaren 1913 t/m 1922 aan Verpondings-, O.W.-, Inkomsten- en Theebelasting heeft betaald 6 % van haar **gestort kapitaal, terwijl** de dividende gemiddeld 12 % van dat kapitaal hebben bedragen. Tegen de thans geldende tarieven zou over de 3 jaren 1920/22 48 % van de beschikbare winsten aan belasting betaald moeten worden, waardoor aan belastingen 9 % en aan dividenden 9¾ % over het gestorte kapitaal betaald zou zijn.

Dit overzicht sluit met de opmerking: „This planting company having been able to pay average dividends of only 12 % for the last 10 years cannot be considered as a suitable object for heavy taxation."

Hiermede ben ik het geheel eens.

De voornaamste punten van verschil tusschen verschillende rapporteurs en adviseurs zijn de volgende:

a. Tarief der belastingen. De Indische Commissie heeft een bepaald tarief voorgesteld, dat naar haar meening een bepaalde opbrengst zou waarborgen.

In zijn Advies merkt de Ondernemersraad naar aanleiding hiervan op, dat men een bepaalde opbrengst niet alleen afhankelijk moet maken van het tarief, maar dat men ook een open oog moet houden voor een juiste en strenge toepassing der bepalingen der ordonnantie voor *alle* belastingplichtigen. De Indische Commissie heeft daarbij te veel uit het oog verloren, dat de Chineezen e.d. eigenlijk veel meer zouden moeten betalen. De Ondernemersraad meent, dat de opbrengst der belastingen voor de Oosterlingen „vele honderden procenten" hooger zou kunnen zijn. De door den O.R. gegeven vergelijking tusschen het inkomen van Chineezen en Inlanders volgens de aanslagen in de Inkomstenbelasting en volgens de (veel scherper gecontroleerde) aanslagen in de O.W. Belasting geeft hiervan wel een doorslaand bewijs. Het kleinste verschil was, dat in een gewest het inkomen der Chineezen voor de O.W. Belasting „slechts" drie maal zoo groot was als voor de Inkomstenbelasting, het verschil was het grootst in een ander gewest, waar deze verhouding 17 : 1 was!

b. Winstbelasting of Uitkeeringsbelasting? Een belasting op de uitdeelingen heeft voor den Fiscus het nadeel, dat de gereserveerde winsten niet belast worden en dat deze belasting makkelijk kan ontdoken worden door de uitdeelingen aan winstgerechtigden onder een anderen naam te doen geschieden.

Hiertegen stelt de Ondernemersraad in zijn ontwerp uitdeelingsbelasting in de artt. 5/12 de volgende regeling voor: de uitdeelingsbelasting gelde alleen voor bona fide „lichamen". De Hoofdinspecteur van Financiën kan een lichaam, waarvan vermoed wordt, dat het de belasting ontduikt, behoudens hooger beroep doen vallen onder de Inkomstenbelasting.

Het groote nadeel van een Winstbelasting springt voor elken accountant direct in het oog. Hij weet immers, hoe moeilijk het is, om de winst zuiver te bepalen. En dan blijft er nog steeds gelegenheid voor meeningsverschillen.

Bij een winstbelasting treden deze meeningsverschillen nog meer op den voorgrond en krijgt men een voortdurende inmenging van verschillende autoriteiten in de bedrijfspolitiek. Kwesties over afschrijvingen, waardeering van goederenvoorraden en dubieuse vorderingen, onderhoud of vernieuwing zullen geregeld aanleiding tot wrijving geven.

De belasting brengt voor de belastingplichtigen ook nog meerdere kosten mee, met het oog op de honoreering van adviesbureaux, die natuurlijk in Indië naar verhouding duurder zijn dan in Holland. En ook voor den Fiscus zijn hieraan meer kosten verbonden, omdat accountants-onderzoek enz. veel en veel meer tijd in beslag neemt.

c. Proportioneel of Progressief. Prof. Treub heeft in zijn eerste nota betoogd, dat een naamlooze vennootschap enz. eigenlijk geen draagkracht heeft, en dat alleen natuurlijke personen draagkracht bezitten. (Hij noemt daarbij het voorbeeld van een arme weduwe, die een aandeel in een goed rendeerende maatschappij bezit).

Hij erkent echter, dat de belasting van N.V. niet gemist kan worden, doch meent, dat de belasting dan ook proportioneel moet zijn.

De commissie Bruins komt ook tot de conclusie, dat de vennootschapsbelasting proportioneel moet zijn en stelt voor, deze te bepalen op 10 % van de winst, voorloopig met 20 opcenten (conclusies III en IV pag. 58).

Progressieve belastingen hebben tegen, dat de inkomsten van het Land in perioden van algemeenen voorspoed of van algemeene malaise in nog sterker mate den invloed hiervan ondervinden dan reeds met proportioneele belastingen het geval zou zijn. Het zetten van de tering naar de nering gaat bij voorspoed bijzonder gemakkelijk, maar dat inkrimpen moeilijk is hebben wij aan den lijve ondervonden.

Een progressieve belasting heeft ook tegen, dat een vennootschap, die het nadeel heeft van zeer schommelende winsten meer betaalt dan een ander vennootschap, die gemiddeld evenveel verdient, maar waarvan de winsten gelijkmatiger verdeeld zijn. Daarom zijn maatschappijen, die vrij regelmatige winsten hebben, zooals spoor- en tramwegmaatschappijen voorstanders van een progressieve belasting.

Maar een progressieve belasting moet, wordt ze ingevoerd, goed zijn. Een vereischte hiervoor is, dat er geen mogelijkheid is, dat een vennootschap bij meer winst minder overhoudt dan bij een lagere winst. Bij de door de Indische Commissie voorgestelde regeling is dit wel het geval.

Indien de winst namelijk 18.9 % van het kapitaal is, dan bedraagt de belasting 14,1 %, (zijnde 5 % vermeerderd met 0.7 % voor elk vol procent, dus met 13 x 0.7 %). Er blijft dan 16,2351 van het kapitaal over.

Is de winst 19 % van het kapitaal, dan is de belasting 0.7 % hooger, dus 14,8 % en blijft er van de winst 16,188 van het kapitaal over, dus minder dan in het vorige geval.

d. Kapitaalsaantooning. Bij een progressieve belasting is de vraag van belang, of men de reserves bij het kapitaal mag rekenen of niet. Van minder belang is, of men verloren reserves mag laten meetellen of niet.

Maar het meetellen van de reserves bij het kapitaal is m.i. een eerste eisch van billijkheid, vooral in Indië, waar vele maatschappijen opgericht zijn met een klein kapitaal, dat door inhouding der winsten dikwijls belangrijk vergroot is.

De eerste ordonnantie van 1908 gaf aan belastingplichtigen gelegenheid om aan te toonen, hoe groot het werkelijke kapitaal was. Dit is in 1913 ingetrokken.

In de ordonnantie van 1920 is er weer sprake van kapitaalsaantooning. Dit was ook noodig, omdat de sterk progressieve extra-winstbelasting ingevoerd werd. Zeer spijtig laat de heer Vleming zich in zijn brochure er over uit, dat de belasting, speciaal door de werking van art. 25 letter c. (kapitaalsaantooning) zelfs bij ruime en hooge winsten tot een minimum is teruggebracht (pag. 18 Critisch Antwoord op de belastingnota van Mr. Treub).

M.i. is dit een bewijs, dat de winsten van sommige Indische maatschappijen lang niet zoo hoog zijn als op het eerste gezicht lijkt, omdat het nominale aandeelenkapitaal geen juiste maatstaf is voor de beoordeeling van de grootte der winst.

e. Verrekening van verliezen van vorige jaren. In 1908 werd in Indië belasting betaald over de gemiddelde winst over de laatste drie jaar. Hierdoor kwam het verlies over een jaar in mindering van de winst over de twee andere jaren. In de geldende ordonnantie is in art. 83, lid (4) een regeling getroffen, dat restitutie kan gegeven worden, o.a. indien het zuiver inkomen „door buitengewone omstandigheden" meer dan 1/4 lager is dan waarover belasting betaald wordt. Onder buitengewone omstandigheden worden door den Fiscus slechts begrepen „gevallen van brand of andere rampen van Hooger Hand."

De Commissie Bruins stelt op pag. 52 in § 83 voor, om aftrek van geleden verliezen zonder limiet gedurende 3 jaar mogelijk te maken. De Indische Commissie heeft een ingewikkelder voorstel, waarvoor ik verwijs naar pag. 41 van haar verslag.

f. Beroep in belastingzaken. Dit is in de herziene ordonnantie geregeld in de artt. 61 t/m 63. In eerste instantie beslist de Hoofdinspecteur van Financiën op de bezwaarschriften. Tegen deze beslissingen kunnen wederom bezwaren ingebracht worden bij den Raad van Beroep. Ten slotte kan de G. G. op verzoek van den belastingplichtige den aanslag verminderen of vernietigen in geval van schending of verkeerde toepassing der wettelijke bepalingen door het Hoofd van Gewestelijk Bestuur.

Een bezwaar der bestaande regeling vind ik, dat ik nergens een voorschrift kan vinden, dat aan den belastingplichtigen bericht gezonden moet worden, indien een ambtenaar bezwaar maakt tegen den gedanen aanslag. Voor zoover ik kan nagaan, hangt den belastingplichtige op deze wijze steeds een zwaard van Damocles boven het hoofd.

De Indische Commissie schrijft op pag. 46 van haar rapport, dat het hooger beroep „dikwijls onderworpen is aan een scherpe en op sommige punten wellicht ook gerechtvaardigde critiek." Het hooger beroep is dus thans blijkbaar niet geregeld op een wijze, die bij de belastingplichtigen in den smaak valt.

Men meent hieraan tegemoet te kunnen komen door meerdere Raden van Beroep in te stellen en het medezeggenschap van de Kamers van Koophandel in de samenstelling dier colleges beter tot hun recht te laten komen.

Verhouding tusschen den Fiscus en de Belastingplichtigen.

In Nederland vind ik de belastingwetten niet overmatig duidelijk en kan men niet bepaald zeggen, dat de heele regeling eenvoudig is.

M.i. moest de wet zoo zijn, dat iemand van behoorlijke ontwikkeling zonder hulp van derden kan nagaan, waarover en hoeveel hij moet betalen. Dat is in Nederland niet het geval.

Maar ik meen, dat de verhouding tusschen autoriteiten en particulieren toch in het algemeen een eenigszins welwillend karakter draagt. De autoriteiten zijn m.i. niet overmatig fiscaal en hebben aan den anderen kant de overtuiging, dat er nog wel eerlijke belastingplichtigen zijn ook.

Voor zoover ik kan nagaan en mij uit geschriften en gesprekken gebleken is, is de verhouding in Indië scherper. De toon b.v. van het „Critisch Antwoord op de belastingnota van Mr. Treub door J. L. Vleming Jr." vind ik onaangenaam. Het heeft bovendien het nadeel dat het *te* tendentieus is.

Ik behoef niemand te verzekeren, dat het antwoord van Mr. Treub en van Mr. Gerritsen nu ook niet overliep van vriendelijkheid.

Dezen toon aan beide zijden betreur ik, omdat de gevolgen ervan betreurenswaardig zijn. De fiscaliteit bij de ambtenaren zal toenemen. Die was vroeger niet zoo bijzonder groot. Ik ben vroeger in Indië lid geweest van een Commissie van Aanslag, samen met twee ambtenaren; daar was ik de meest fiscale, die het strafste op de bepalingen stond. Wanneer de ambtenaren nu fiscaal worden, zal het aantal reclames nog toenemen en de achterstand wederom vergrooten.

Aan den anderen kant raken de belastingplichtigen ook uit hun humeur en zullen trachten om allerlei „akkals" te vinden om aan de belasting te ontkomen. Ik meen, dat Mr. Dr. Stemmetz in zijn brochure zegt, dat de Engelschen dit een „poor sport" noemen. Deze woorden drukken mijn meening volkomen juist uit.

Alleen als de aanslag en de geheele regeling in wederzijdsch vertrouwen geschiedt, kan de verhouding beter worden. Dat zou den zwaren taak verlichten en veraangenamen van de vele uitstekende ambtenaren, die Indië toch ook bezit.

Hiervoor zijn twee dingen noodig: De nieuwe regeling moet zijn eenvoudig en billijk en verder moet de achterstand verdwijnen.

Ik hoop, dat de Minister, na kennis genomen te hebben van de rapporten van de Nederlandsche en de Indische Commissie en het Advies van den Ondernemersraad er in zal slagen een allen bevredigende regeling voor te stellen. Ik betwijfel echter, of deze nieuwe regeling, na raadpleging van den Volksraad en aanvaarding door de Staten Generaal wel vóór 1 Januari 1925 in het Staatsblad zal komen te staan.

De achterstand zou misschien gedeeltelijk op een der volgende manieren uit den weg geruimd kunnen worden:

a. De regeling van den aanslag van alle in Nederland gevestigde naamlooze vennootschappen zou in Nederland kunnen geschieden.

b. Samenwerking der belasting-administratie met particuliere accountants-kantoren. Ik meen, dat de administratie in Nederland dit ook indertijd voor O.W. Belasting heeft gedaan.

c. Na minnelijk overleg onderwerping der geschillen aan arbitrage, inplaats van aan het oordeel van den Raad van Beroep. Deze laatste is m.i. te veel gebonden aan de letter van de wet, terwijl een arbiter makkelijker een door beide partijen aanvaard

vergelijk tot stand kan brengen of een uitspraak zal doen, die rekening houdt met de billijkheid. Dit zou de beslissingen zeer bespoedigen.

In Indië heeft men behoefte aan iets om over te mopperen. Ik hoop, dat over eenigen tijd de belastingen aan de mopperaars geen vat meer geven.

H. J. VAN ARKEL

LITERATUUR

De Indische Ordonnantie op de Inkomsten- en Productenbelastingen door H. J. van Brink — de Bussy 1921.

Nota van Mr. M. W. F. Treub over de Inkomstenbelasting enz. van Naamlooze Vennootschappen enz. Uitgegeven door den Ondernemersraad voor Ned. Indië. Mouton & Co. 1922 (De lezing van deze Nota kan ik ieder belangstellende aanbevelen).

Critisch Antwoord op de belastingnota van Mr. Treub door J. L. Vleming Jr. Javasche Boekhandel en Drukkerij Batavia 1922.

Nadere Beschouwing over de Indische Vennootschapsbelasting door Mr. M. W. F. Treub. Boekhandel Visser & Co. Weltevreden 1923.

Eenige artikelen in „De Taak" door J. van Gelderen in 1922 (De overdruk heb ik niet meer).

Het Indische Belastingvraagstuk door Mr. J. Gerritzen. Overdruk van Econ. Stat. Berichten Nos. 373, 374, 375, 378.

Eerste verslag van de Commissie tot Herziening van het Belastingstelsel in Ned. Indië.

Advies van den Ondernemersraad voor N.I. aan den Minister van Koloniën naar aanleiding van het Eerste Verslag. C. de Boer Jr. Helder 1924.

Verslag van de Commissie voor de Indische Vennootschapsbelasting, ingesteld bij Beschikking Min. van Koloniën 16/11 1923 No. 17. Alg. Landsdrukkerij 's-Gravenhage 1924.

De Progressieve Winstbelasting en het Nederlandsch-Indische Belastingvraagstuk. Mr. Dr. B. J. F. Steinmetz. De Bussy Amsterdam 1923.

HET KAPITAALBEGRIP BIJ PROF. POLAK

In het uitnemende proefschrift over „Eenige grondslagen voor de financiering der onderneming", waarop in 1921 de Heer *Polak* den graad van doctor in de handelswetenschap aan de Nederlandsche Handels-Hoogeschool verwierf, komen eenige beschouwingen voor over het Kapitaalbegrip. Bij het zeer nauwe verband tusschen de algemeene theoretische economie en de bedrijfsleer of bedrijfshuishoudkunde ligt het voor de hand, dat naar éénzelfde begrip van kapitaal voor beide takken van weten wordt gestreefd. Mochten misschien bijzondere doeleinden in dit opzicht bijzondere eischen stellen, zoo zoude er, althans in abstracto, aanleiding kunnen wezen tot eenigerlei afwijking van „het" economisch kapitaalbegrip, mits de beoefenaar van de bedrijfsleer de wenschelijkheid van afwijking in het algemeen en van de door hem voorgestelde afwijking in het bijzonder zou weten aannemelijk te maken, zich consequent daaraan hield en dus zich voortdurend daarvan bewust bleef. Ik constateer met voldoening, dat de geachte schrijver niet van dergelijke meening is, dat veeleer zijn kapitaalopvatting èn den algemeenen èn den bijzonderen toets, dien theoretische economie en bedrijfsleer om beurten aanleggen, zal moeten doorstaan. Immers wil hij „trachten een begrip te ontwikkelen, dat, steunend op de bestaande theorieën, voor de technische uitwerking als grondslag kan dienen", vgl. blz. 13. Dit verdient toejuiching, omdat het ten slotte toch wel een eenigszins bachelijk bedrijf zoude wezen, in zóó nauw verwante vakken van een *verschillend* kapitaalbegrip uit te gaan. Wat in de *boekhouding* kapitaal heet is, wèl beschouwd, steeds kapitaals*waarde*, waarvan het geenszins zeker is, dat de dragers dier waarde *per se* kapitaalgoederen in *economischen zin* zouden moeten zijn. Men kan immers zeer wel den grond kapitaalswaarde toekennen (d.i. ruilbaarheid, via „kapitaliseeren" van de inkomsten, tegen echt kapitaal dat eenzelfde inkomen geeft), zonder daarom genoodzaakt te wezen dien grond als een kapitaalgoed aan te merken in de algemeene economische leer van voortbrenging en verdeeling.

Het komt mij, in het belang van een verdere ontwikkeling der meeningen, wenschelijk voor, de beschouwingen van den geachten schrijver in zake het kapitaal-vraagstuk nader te onderzoeken, en ik kan aan de geneigdheid daartoe te minder weerstand bieden, waar ik, na herhaalde gezette overweging van zijn scherpzinnig en keurig betoog, geen reden heb gevonden tot wijziging van mijn eigen meening, dat n.l. *von Böhm-Bawerk* in het positieve gedeelte van zijn „Kapital und Kapitalzins" de tot heden best geslaagde oplossing heeft gegeven aan de beruchte strijdvraag.

De heer *Polak* geeft op blz. 21 van zijn Grondslagen de volgende begripsomschrijvingen — die hij volkomen terecht plaatst aan het *einde* van zijn begripsontwikkeling —: „Ik meen dus tot kapitaalgoederen te mogen rekenen *alle stoffelijke rijkdommen, voor zoover zij nog niet ten verbruik zijn opgenomen.* En als kapitaal beschouw ik de *individueele beschikkingsmacht over kapitaalgoederen*". Gaan wij in groote trekken de redeneering na, die tot deze slotsom heeft gevoerd.

Het meest moet ons hier wel interesseeren het standpunt, dat deschrijver inneemt in de discussie tusschen *Clark*, den bekenden Amerikaanschen econoom, en *von Böhm*, omdat wij aldus den sleutel in handen krijgen tot *Polak's* eigen opvatting. Beginnen wij bij *Clark*.

In Chapter IX van zijn werk over „The Distribution of Wealth" zegt *Clark*, dat men moet onderscheiden tusschen „capital" en „capital-goods". Wat is het verschil? In *Clark's* eigen woorden: „The most distinctive single fact about what we have termed capital is the fact of permanence. It lasts; and it must last, if industry is to be successful. Trench upon it — destroy any of it, and you have suffered a disaster. Destroy all that you have of it, and you must begin empty-handed to earn a living, as best you can, by labor alone. Yet you must destroy *capital-goods* in order not to fail. Try to preserve capital-goods from destruction, and you bring on yourself the same disaster that you suffer when you allow a bit of capital to be distroyed. Stop the machines in your mill that they may not wear out, wrap and box them in order that they may not rust out, and the productive action of your capital stops. What is more, the capital itself will also ultimately perish; for your machines will, in time, become so antiquated, that it will be impracticable to use them." Hij vervolgt dan nog, dat kapitaalgoederen niet slechts *kunnen*, doch *moeten* worden vernietigd, zal bedrijvigheid succes hebben; en dat zij dit moeten, op dat kapitaal zelf kan blijven: „Seed-wheat must perish that wheat may abide. It is this idea of permanence" — aldus *Clark* — „that originally gave a name to the kind of wealth that is used for productive purpose, for it is the kind of wealth that is of such *capital* [1]), or vital, importance that it must always be kept intact." Dit laatste argument zegt minder dan niets. Wat de oorspronkelijke beteekenis van kapitaal aangaat: deze is een (rente dragende) geldvordering [2]), waarbij de gedachte aan „permanence", zoo zij er al is, geheel op den achtergrond staat. En wat die „capital" importance betreft, ik ben, bij allen respect voor *Clark*, zoo vrij, daarin een „kapitale" grap te zien!

[1]) Ik cursiveer.

[2]) Vgl. *v. Böhm*, Pos. Theorie, 4. aufl. blz. 17.